

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

Mål nr

meddelad i Stockholm den 28 oktober 2003

B 2854-02

KLAGANDE

K. S.

Offentlig försvarare och ombud: advokaten P. M.

MOTPART

Riksåklagaren

SAKEN

Narkotikabrott m.m.

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten över Skåne och Blekinge, avd. 3, dom den 19 juni 2002 i mål

B 1196-02

Hovrättens dom

DOMSLUT

Med ändring av hovrättens dom i ansvarsfrågan ogillar Högsta domstolen åtalet för narkotikabrott avseende ecstasytabletter i stämningsansökan den 8 mars 2002, bilaga 5 till tingsrättens dom, och dömer K. S. enligt 2 § narkotikastrafflagen (1968:64) och 3 § andra stycket lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dop-

ningsmedel för narkotikabrott och dopningsbrott till fyrtio (40) dagsböter å trettio (30) kr. Böterna skall anses helt erlagda genom den tid som K. S. har varit frihetsberövad i målet.

För försvaret av K. S. i Högsta domstolen tillerkänns P. M. ersättning av allmänna medel med trettiofyratusenåttahundranittiofem (34.895) kr, varav 22.914 kr avser arbete, 6.660 kr tidsspillan och 5.321 kr utlägg. Denna kostnad skall stanna på staten.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

K. S. har yrkat att Högsta domstolen, med ändring av hovrättens dom, ogillar åtalet för narkotikabrott avseende ecstasytabletter enligt stämningsansökan den 8 mars 2002, bilaga 5 till tingsrättens dom, och att Högsta domstolen dömer honom för ringa narkotikabrott och ringa dopningsbrott till dagsböter samt förordnar att böterna skall anses helt erlagda genom den tid som han har varit frihetsberövad i målet. I andra hand har K. S. yrkat att det alternativa fängelsestraffet bestäms till en tid ej överstigande sex månader.

Riksåklagaren har bestritt ändring.

DOMSKÄL

K. S. skall i enlighet med hovrättens i dessa delar inte överklagade dom dömas för narkotikabrott och dopningsbrott som är att rubricera som ringa.

Frågan i Högsta domstolen är i första hand om K. S. också, som underrätterna funnit, gjort sig skyldig till narkotikabrott avseende 100 ecstasytabletter. Vad åklagaren enligt gärningsbeskrivningen lagt K. S. till last i denna del är att han

tillsammans och i samförstånd med J. M. under slutet av november till den 18 december 2001 olovligen förvarat tablettorna i deras gemensamma bostad eller att han i vart fall innehåft tablettorna.

I Högsta domstolen är klarlagt att K. S. var ägare av bostadsrätten till den aktuella lägenheten och att J. M. enligt skriftligt hyreskontrakt hyrde ett rum i denna men hade tillgång till gemensamma utrymmen som vardagsrum och kök. De 100 tablettorna var en del av de 247 ecstasytabletter som hittades i J. M.s rum vid en mot denne riktad husrannsakan. Tablettorna fanns i nuti ett uppklippt kramdjur som förvarades i en hyllmöbel.

Enligt vad åklagaren uppgivit i Högsta domstolen grundar sig ansvarspåstandet mot K. S. på att han godtagit att narkotikan skulle förvaras i lägenheten efter det att J. M. tagit med narkotikan till lägenheten och för K. S. visat upp en påse med 100 tabletter.

I 1 § narkotikastrafflagen (1968:64) anges en rad olika gärningsformer som var för sig kan medföra ansvar för narkotikabrott. I viss utsträckning överlappar gärningsformerna varandra på det sättet att en viss befattning kan falla under mer än en gärningsform. Så utgör exempelvis förvaring av narkotika i princip en kvalificerad form av innehav av narkotika. Att förvaring av narkotika ändå finns med som en särskild gärningsform sammanhänger bl.a. med att medverka till sådan befattning som endast utgör innehav inte är straffbelagd. För att någon skall dömas för innehav av narkotika krävs alltså att han själv innehåft narkotikan.

Med innehav avses i princip att någon har narkotika i sin besittning på så sätt att han har möjlighet att utöva faktisk rådighet över den. Under den tid som åtalet avser har uppenbarligen J. M. haft den omedelbara rådigheten över narkotikan. Några särskilda omständigheter som skulle kunna göra att även K. S. borde be-

traktas som innehavare (jfr angående äldre rätt NJA 1981 s. 444) har inte framkommit i målet. K. S. har, såvitt utredningen visar, inte ens haft kännedom om var J. M. gömt narkotikan. Att döma K. S. till ansvar för innehav av narkotikan är under sådana förhållanden uteslutet.

J. M. har innehaft narkotikan för annans räkning och vidtagit särskilda åtgärder för att hålla den dold. Det har varit fråga om ett sådant kvalificerat innehav som enligt narkotikastrafflagen är att beteckna som förvaring av narkotika. Detta innebär att det trots att K. S. inte innehaft narkotikan kan föreligga förutsättningar för att döma honom till ansvar för medverkan till J. M.s brott.

Åklagaren har i den delen i första hand gjort gällande att K. S. förvarat narkotikan tillsammans och i samförstånd med J. M. och att K. S. därför skall dömas till ansvar för förvaring som medgärningsman. Klart är att K. S. inte i den mening som avses i 23 kap. 4 § första stycket brottsbalken utfört gärningen. Enbart ett godtagande av J. M.s förvaring är uppenbarligen inte heller tillräckligt för att K. S. skulle kunna anses vara gärningsman med stöd av 23 kap. 4 § andra stycket.

När det gäller frågan om K. S. främjat J. M.s brott på ett sätt som är att bedöma som medhjälp till brottet, ger utredningen inte stöd för att K. S. på ett aktivt sätt skulle ha godtagit att J. M. förvarade narkotikan i lägenheten utan endast för att han inte motsatt sig förvaringen. Vad som kan läggas K. S. till last är således endast att han underlåtit att ingripa mot J. M.s brott.

Någon allmän skyldighet att ingripa mot annans brottslighet finns inte (jfr 23 kap. 6 § brottsbalken samt SOU 1996:185 s. 311 ff.). Den som utan att ingripa iakttar att någon annan begår ett brott kan normalt inte anses vara delaktig i brottet även om han skulle solidarisera sig med brottet, såvida han inte låter sin inställning komma till uttryck på ett sätt som är ägnat att styrka gärningsmannen i

hans uppsåt. Under vissa förutsättningar anses emellertid underlåtenhet att avvärja en annans brott kunna bestraffas som medverkan enligt samma principer som gäller för s.k. oäkta underlåtenhetsbrott (jfr t.ex. Strahl, Allmän straffrätt i vad angår brotten, s. 335 f. och Jareborg, Allmän kriminalrätt, s. 419 f.). Detta innebär att straffbarhet förutsätter att den underlåtande intagit vad som i doktrinen brukar kallas en garantställning (jfr Strahl, a.a., s. 319 ff. och Jareborg, a.a., s. 184 ff.) eller med andra ord att den underlåtande på grund av sin ställning får anses ha haft en särskild skyldighet att avvärja brott av visst slag. För ansvar krävs också att det kan anges på vilket sätt han skulle ha avvärjt brottet.

Vad som kan läggas till grund för att anse att K. S. haft sådan garantställning som medfört skyldighet att avvärja J. M.s brott synes närmast vara att K. S. var innehavare av den lägenhet som han och J. M. bodde i. Han skulle således som lägenhetsinnehavare ha ett ansvar för att narkotika inte förvarades i lägenheten. Av utredningen framgår dock inte annat än att J. M. förvarade den aktuella narkotikan i det rum som han enligt avtalet med K. S. disponerade för egen del. I vart fall i förhållande till sådana utrymmen i lägenheten kan K. S. inte anses ha intagit en sådan garantställning att hans underlåtenhet att ingripa kan medföra ansvar för medhjälp till brottet (jfr 6 kap. 8 § och 16 kap. 18 § brottsbalken samt NJA II 1984 s. 157 ff. och 1980 s. 397 ff.). Att det inte funnits någon dörr till J. M.s rum föranleder inte någon annan bedömning. Ansvar för medverkan genom underlåtenhet är således uteslutet redan på denna grund.

Åtalet mot K. S. för narkotikabrott avseende ecstasytabletter skall därför ogillas och han skall dömas enbart för ringa narkotikabrott och ringa dopningsbrott. Påföljden bör då bestämmas till dagsböter. Med hänsyn till den tid K. S. varit frihetsberövad i målet bör böterna anses helt erlagda (se 33 kap. 6 § tredje stycket brottsbalken).

I avgörandet har deltagit: justitieråden Lars K Beckman, Munck, Victor, Dahllöf
och Lindeblad (referent)
Föredragande revisionssekreterare: Melchior